

L'esfera emocional

S'agreuja la distància entre catalans que se senten ofesos i atacats, i espanyols satisfets amb la duresa dels tribunals i la presumpta fermesa de l'Estat

Joan Maria Thomàs

El present text fou presentat als *Diálogos Andalucía-Cataluña/Diàlegs Catalunya-Andalusia* tinguents a Sevilla els passats dies 26 i 27 de Novembre de 2018, organitzats per Javier Aristu i Javier Tébar. www.condialogo.com.

Avui l'esfera emocional és la dominant en el conflicte català i constitueix la ferida més difícil de curar, si és que és possible fer-ho. A nivell polític i jurídic existeixen solucions, constitucionals o altres que després d'una reforma de la Carta podrien esdevenir sortides al problema a mitjà termini. Però a nivell emocional això no és així, tant (i sobretot) a nivell intern català per a una part important dels catalans com en la relació Catalunya-Espanya.

A Catalunya, i per a aquesta part de la població catalana partidària del *procés*, les emocions i els sentiments de pertinença a una nacionalitat pròpia formen la base de tot, però des de fa un any (el que ha passat des del referèndum fallit de l'1 d'octubre de 2017) han esdevingut dominants d'una manera aclaparadora en

forma d'indignació, orgull ferit, greuge, ràbia i fins i tot perplexitat. Sentiments tots ells que coexisteixen tant amb la convicció que «amb l'Estat espanyol no hi ha res a fer» com amb la determinació de continuar lluitant per la independència.

A més, sobre aquest substrat emocional fonamental de què parlàvem (sentir-se catalans, amb un potent sentiment de pertinença compartit per molts més catalans que els independentistes) s'acumulen, per a aquesta part de la població *processista*, els derivats d'una història política recent caracteritzada per escenaris com la sentència del Tribunal Constitucional de 2010 (la retallada del nou Estatut), la formulació de la reivindicació autodeterminista i independentista, la repressió del referèndum d'octubre i l'existència de presos polítics (que són presos polítics encara que presumpta-

ment hagin delinquit no contra una dictadura, com foren els antifranquistes, sinó en el si d'una democràcia per motius polítics).

Mentre que en el primer d'aquests tres escenaris (la retallada de l'Estatut) la indignació entre la població va ser molt transversal a nivell sociològic i polític, en el segon i el tercer afecten sobretot el sector *processista*, mentre que el quart (el fet que els presos estiguin privats de llibertat) torna a ser molt transversal. El resultat és que aquesta part de la població catalana combina sentiments com el d'indignació i el d'humiliació amb elaboracions racionals com la reafirmació en la creença que és impossible entendre's amb un Estat vist com a agressor i incapaç d'entendre sentiments nacionalistes aliens, així com un reforç del desig d'independència. La seva intensitat, d'altra banda, també reflecteix la frustració sentida després de la interrupció dels efectes de la independència declarada pel president de la Generalitat el 27 d'octubre de 2017, independència que una part d'aquesta mateixa població catalana havia cregut realment que es faria realitat.

Tots aquests sentiments provoquen un rebuig d'abast molt més ampli i transversal, compartit per moltes més persones que les pròpiament independentistes, tant dins com fora de Catalunya. Són persones indignades per l'aparent ús polític de la justícia espanyola per part del govern del Partit Popular, que va tendir a judicialitzar una qüestió purament política; o pel fet que aquesta mateixa justícia qualificués els delictes polítics comesos com a rebel·lió, mentre que molts dels indignats consideren que els processats poden haver-ne comès d'un altre tipus, de qualificació molt inferior, alhora que discrepen profunda-

ment de les actuacions que els han portat a la situació actual.

Però també existeixen molts altres catalans que no comparteixen cap dels sentiments citats, sinó que en tenen de ben diferents: se senten exclosos del país en què viuen (Catalunya) a causa de l'existència d'unes institucions que es comporten, al nivell de les seves actuacions més visibles i polítiques, de manera parcial (la Generalitat mateixa en les seves actuacions dels darrers anys). Això també els provoca sentiments d'exclusió i d'indignació.

I encara existeix un tercer escenari d'emocions i sentiments: la divisió dels ciutadans entre partidaris i contraris a la independència, amb una connotació negativa per a aquests segons. Amb expressions utilitzades pels polítics i mitjans independentistes, així com per l'opinió igualment independentista, per referir-se a aquells catalans que no ho són, com a «unionistes» (copiant l'ús nord-irlandès del mot) o «constitucionalistes», en negatiu. Contraposats a aquells altres qualificats, en termes positius, com a «independentistes» o «soberanistes». Aquesta és una cosa nova, i separadora.

Però això no és allò més rellevant: el que realment importa és una altra cosa també nova i que ha vingut per quedar-se: la ruptura del consens passiu, dominant a l'etapa democràtica i amb arrels en l'antifranquisme militant, en el marc del qual bona part de la població immigrada des d'altres parts d'Espanya acceptava una realitat catalana amb unes característiques específiques, nacionals per a una part de la població. Una acceptació que no implicava compartir els seus fonaments emocionals. Això s'ha trencat, i la ruptura d'aquest consens, unida a l'ús

de les institucions per part dels independentistes amb un marcat caràcter de facció, han creat un rebuig contra el nacionalisme que abans no existia.

Quan la qüestió de la independència ha passat a primer pla, s'ha plantejat per primera vegada la qüestió dels sentiments de pertinença en termes de polarització, fracturant la població catalana a nivell polític i identitari, no només entre catalans d'origen sinó també, i probablement de manera més important, entre catalans d'origen i catalans immigrants d'altres parts d'Espanya incloent una part, només una part, dels seus descendents. A grans trets, i amb tots els matisos necessaris, la majoria de la Catalunya d'origen immigrant, la de la immigració massiva dels anys seixanta del segle passat, la Catalunya que en bona part viu a les dues macro-àrees urbanes del territori català, no és ni se sent majoritàriament independentista, mentre que una part importantíssima de la d'origen autòctons, de base rural però amb una forta implantació urbana, sí que ho és. Aquesta polarització també té un cost emocional i potencialment, podria tenir-lo en major grau. S'ha introduït un factor d'inestabilitat real, política, que té la seva repercussió emocional.

Al nivell de la relació espanyols/catalans, les emocions també hi són molt presents: fora de Catalunya, estan molt estesos l'animadversió i el ressentiment envers els polítics catalans independentistes, i la seva visió del Govern i de l'Estat Espanyol. Un Govern i un Estat que els independentistes qualifiquen contínuament de «no democràtics» en fòrums interns, i, encara més, en fòrums externs d'impacte considerable. Tot això contribueix a exacerbar, en sectors de la població espanyola (sectors de gran transversalitat, i de tots els nivells de renda i educació) un senti-

ment d'animadversió contra la part independentista de la població catalana i, de vegades, contra «els catalans» en general.

Però sota aquest nivell «conjuntural» o provinent d'un últim lustre marcat per la reivindicació independentista massiva a Catalunya, existeixen dos estrats més. En primer lloc el derivat de la utilització per part del Partit Popular, des de la campanya per a un nou Estatut de Catalunya de 2005, d'un anticatalanisme bast. També el Partit Socialista Obrer Español ha utilitzat en ocasions en la seva propaganda un cert anticatalanisme des de fora de Catalunya, en resposta o no a prejudicis o judicis expressats per polítics nacionalistes catalans en contra dels andalusos, dels seus polítics, de les seves pràctiques i encara dels seus habitants.

El segon estrat, més profund, té a veure amb la percepció històrica de Catalunya a la resta d'Espanya, i de la resta d'Espanya a Catalunya, des de finals del segle XIX, quan sorgeix el regionalisme polític català amb un discurs basat en el greuge i en la reivindicació de competències administratives i polítiques. Moviment des de sempre multiforme, que evoluciona cap al nacionalisme, que s'expandeix entre capes diverses de la població catalana. La seva diversificació interna inclou l'aparició de sectors independentistes no majoritaris i, a fora, respostes d'una part de la població no catalanista, que trobarà en opcions com el Partit Republicà Radical o entre l'ultradretisme monàrquic o feixista, entre d'altres, les seves formes d'expressió.

La reivindicació catalanista és combatuda utilitzant o creant estereotips negatius sobre els catalans, que tindran la seva contrapart en sectors catalanistes, que difonen els seus en contra dels espanyols, en contra d'un Estat inútil i depre-

dador d'una Catalunya vista com la regió més emprenedora, rica i «europea» d'Espanya, etc. Percepcions mútues però no úniques les formes de les quals s'aniran renovant al llarg del segle XX i el que portem del XXI. Percepcions amb impacte variable segons les ideologies, que combinen recels i animadversions amb admiració, germanor o solidaritat, entre d'altres. En l'etapa democràtica es fixarà en determinats ambients una imatge dels catalans com a poble interessat, egoïsta, en el qual no es pot confiar; visió que contrasta amb la d'un altre també diferent, el basc, que serà més o menys «bruto», però que en el fons és noble, sincer i clar. I això malgrat el dolor que alguns separatistes bascos hauran estat capaços d'infligir a la societat espanyola en el seu conjunt durant cinquanta anys.

Com a resultat de tot plegat, el nivell de ruptura emocional entre sectors importants de la població catalana i espanyola és molt gran, i és previsible que empitjori molt més en els propers mesos. L'any 2019 serà el dels judicis dels líders del *procés* i de la cúpula de la policia autonòmica catalana; serà l'any de les dures condemnes a tots dos judicis. En resum, serà un any en què la distància emocional entre catalans independentistes i molts de no independentistes amb les institucions de l'Estat Espanyol s'agreuja de manera substancial, i en què els primers es reafirmaran en la seva convicció que no hi ha res a fer amb Espanya. Serà també l'any en què augmentarà el nombre d'independentistes a Catalunya.

Segurament el govern progressista actual intentarà reconduir la situació mitjançant indults o una amnistia. Potser plantejarà un nou Estatut, o una esmena constitucional, per intentar recompondre políticament la situació. Potser inici-

arà una autèntica reforma constitucional àmplia, com seria desitjable. Però no és improbable que els condemnats mateixos o una part rebutgin els indults pel que impliquen de reconeixement de culpa, o un nou Estatut, o qualsevol altra proposta que no inclogui el reconeixement i l'exercici del dret d'autodeterminació de Catalunya. Dels dirigents actuals, tot això fins i tot és esperable. A més, avui part de l'independentisme ja acusa despectivament les actituds que manté l'actual govern de la Generalitat de Catalunya (o fins i tot alguns polítics independentistes) d'«autonomistes» i les qualifica de traïdores.

Durant els pròxims mesos, s'agreuja la distància emocional entre molts catalans que se senten víctimes d'un greuge, ofesos, i atacats, i molts espanyols satisfets amb les condemnes, amb la duresa dels tribunals i la presumpta fermesa de l'Estat espanyol a l'hora d'encarar el desafiament llançat pels independentistes catalans. Molts d'altres, a tots dos bàndols, no pensarem així, però el que pensem serà irrellevant.

La distància emocional s'haurà aprofundit i serà irreversible durant molt de temps; quant, no ho sabem. Mentrestant només podem desitjar que la violència no torni a Catalunya (perquè ja hi va ser ara fa un any) i que, davant de l'atzucac al qual s'ha arribat, alguns polítics siguin capaços de trobar una solució. Però l'allunyament emocional ha vingut a quedar-se, i amb ell, el distanciament entre molts catalans i espanyols, i entre els catalans mateixos. ●

Joan Maria Thomàs és professor d'Història Contemporània a la Universitat Rovira i Virgili.